

EMIGRAREA ROMÂNILOR TRANSILVĂNENI ÎN S.U.A., REFLECTATĂ ÎN TELEGRAFUL ROMÂN, 1853-1910

America a constituit încă de la început în imagistica europeană în general și în cea balcanică, în special, un tărâm al făgăduinței, un loc al libertăților și egalității șanselor, un spațiu mitic transformator de conștiințe, un refugiu și un nou început. Interesantă a părut dintr-un anumit punct de vedere, acela al contribuției europene la evoluționismul american, problema imigraționismului, unul diferit de cel clasic, de la începutul Evului Mediu care a pus în mișcare populații întregi, seminții barbare din diferite colțuri ale pământului, cu un anumit grad de cultură și civilizație, migraționismul direcționat către Statele Unite ale Americii fiind unul de conjunctură, impulsivat de situații factice, de condiții demografice, economice și politice, de aspecte generale și particulare ale cotidianului european¹.

Din punct de vedere demografic, încercând în același timp o limitare a discursului la spațiul transilvan, în perioada regimului neo-absolutist a avut loc o semnificativă creștere a numărului de locuitori, mai cu seamă la sate, ca urmare a dezagregării, măcar în parte, a relațiilor feudale prin patentele imperiale din 1853-1854. A rezultat o firească migrare a țăranilor spre oraș, unde surplusul de populație nu a putut fi absorbit în industrie, mulții luând drumul exilului peste Ocean². Fenomenul creșterii demografice trebuie desigur corelat cu puternicul avânt pe care industrializarea l-a cunoscut, cu extinderea suprafețelor cultivate, cu eficientizarea sistemului sanitar. Au existat și câteva excepții datorate unor condiții social-politice concrete³.

Considerentele economice au fost strâns legate tot de aspecte rurale, mai precis de risipirea ultimelor rămășițe ale feudalismului ca rezultat al revoluțiilor de la 1848, când problema agrară a fost înscrisă în documentele programatice de inspirație franco-burgheză. Însă situația țaranului român transilvănean și a românilor dintre Carpați în general nu s-a modificat, iar promulgarea dualismului a readus în prim-plan pericolul maghiarizării. Românii nu aveau voie să investească în industrie, ci numai în agricultură, dar și acolo proprietatea funciară mare de peste 500 de ha aparținea în proporție de 85% maghiarilor și doar 6% românilor în timp ce proprietatea mică și gospodăriile fără proprietate erau în proporție de 75% în mâinile românilor⁴. Astfel, sărăcia a fost una din principalele cauze care au determinat emigrarea românilor.

Cauzele politice au reprezentat un adevărat feed-back pentru aspectele demografic-economice. Legile Uniunii Transilvaniei cu Ungaria, naționalităților (ambele elaborate în 1868), școlare (1879 - legea Trefort, 1907 - legile Apponyi) au constituit bazele politicii de maghiarizare promovate de guvernul de la Budapesta care a afectat învățământul laic și confesional românesc, scăzând numărul școlilor românești ca de exemplu în protopopiatul Hunedoara, unde s-au închis peste 137 de școli românești, între 1907-1910⁵. Unii consideră că politicul a fost factorul determinant al emigrării⁶.

¹ Ideea nevoii de cunoaștere a noului.

² Coord. dr. Anton Drăgoescu, *Istoria României. Transilvania*, vol. I, Cluj-Napoca, 1999, p. 997-1001; apud, Felicia Mureșan, Lucrare de diplomă: *Emigrarea țăranilor români din Transilvania în S.U.A., până la 1914, reflectată în presa vremii*, ULB, Sibiu, 2000, p. 76-77.

³ Felicia Mureșan, *op. cit.*, p. 77.

⁴ Șt. Pascu, C.C. Giurescu, I. Kovacs, L. Vaida, *Unele aspecte ale problemei agrare în monarhia austro-ungară la începutul secolului al XX-lea*, în *Destrămarea monarhiei austro-ungare*, București, 1964, p. 32; apud. Felicia Mureșan, *op. cit.*, p. 80.

⁵ Valeria Soroștinean, *Aspecte ale confesionalității românești de la începutul secolului al XX-lea*, în *Transilvanica*, an I, nr. 1, 1999, Sibiu, p. 119.

⁶ George Stănculescu, *Figurile Americii*, în *America*, Cleveland (Ohio), an 90, din 16 aprilie 1924, p.2.

Limitând expozițiunea pe care ne-am propus-o la aria *Telegrafului Român*, într-un articol din 23 ianuarie/5 februarie 1907 semnat de preotul Trandafir Scorobeț, s-a încercat o istorie a fenomenului imigraționist, în fapt o cât se poate de apropiată de adevăr reliefare a ceea ce s-a petrecut⁷. Articolul începe cu o descriere îmbietoare a Statelor Unite ale Americii și a bogățiilor sale, o țară în care "își împarte stăpânia milionarul și muncitorul", un "mozaic alcătuit din toate semințele din lumea întregă"⁸. Autorul lansează ipoteza că cele mai importante populații sosite în America de Nord erau irlandezii și germanii, primii emigrând datorită prigoanei religioase din patrie. Ajunși în Statele Unite ale Americii, ei și-au ridicat biserici catolice, păstrându-și tradițiile ancestrale, dar nu au putut impune catolicismul ca religie de stat, deși "i-au stat la îndemână oștirile iezuiților și mari avuții de arginți", eșec pus pe seama însușirii limbii engleze de către celelalte seminții⁹.

Despre germani, Scorobeț afirmă că și-au început migrarea pe la 1825, ajungând la data când făcea relatarea la o comunitate de circa 5 milioane de persoane care și-au înființat școli în limba maternă: "în Cincinnati, la 1831 cam 400 de copii cercetau școalele orășenești și 1500 școalele germane private"¹⁰. În 1835 în fruntea școlilor orășenești ajunge dr. Fr. Rolker care a pus bazele, în colaborare cu un seminar englez condus de pedagogul american Caloni O. Stowe, unei școli protestante. Stowe făcea o călătorie în Europa în 1837, studiind sistemul educațional din statele vizitate, iar la întoarcere susținând că școala prusiană întemeiată pe principiile lui Diesterweg este "cea mai perfectă", propunând ca limbi de studiu noului sistem de învățământ american engleza și germana¹¹. Germanii și-au păstrat conștiința apartenenței etnice prin conservarea tradițiilor și idealurilor naționale, atrăgându-și rivalitatea celorlalte etnii¹². Încă din 1845 s-a constituit în Philadelphia, o societate secretă pentru apărarea țării de influența străină, care își constituie filiale în întreaga Americă și despre istoria căreia în Boston a apărut o carte, *Primejdia Republicii*, semnată de I. Deily. Acesta a încercat o periodizare a fenomenului imigraționist cu care s-a confruntat S.U.A. în secolul al XIX-lea. Prima perioadă de imigrare era văzută favorabil, considerând că până la 1852 au ajuns peste Ocean oameni nobili "setoși după libertate". A doua perioadă de imigrare, 1852-1870, a adus în Statele Unite "haite de hămesii și lacomi", o adevărată invazie de mâini de lucru care a determinat o scădere drastică a salariilor și o mizerie socială, mai cu seamă că o parte din bani erau totuși trimiși celor rămași acasă. Epoca a treia, 1870-1896, a fost cea mai dificilă din toate punctele de vedere.

Scorobeț compara populația americană, din punct de vedere numeric, cu cea din Austro-Ungaria și Germania la un loc, raportul fiind unitar. Statul Texas avea un teritoriu cel puțin egal cu cel al Austro-Ungariei și Germaniei socotite împreună¹³. Imigrația a fost de nenumărate ori îngrădită, americanii hotărând repatrierea "criminalilor, idioților și leneșilor"¹⁴. Germanii s-au bucurat de simpatia președintelui Roosevelt care, într-un mesaj către Congres, rostit înainte de Crăciun, spunea: "Toți oamenii care pot și vreau să muncească, să se bucure de toate drepturile și favorurile republicii, fără deosebire de limbă ori de lege, pentru ca să iasă prin hărnicia lor din mizeria de-acasă și să înainteze în libertate, bunăstare și moralitate"¹⁵. Imaginea celorlalți imigranți în fața opiniei publice americane nu era una tocmai favorabilă, într-o adunare aceștia, și în special italieni, huni, slavi și iudei, fiind

⁷ Trandafir Scorobeț, *Scrisoare din America*, în *Telegraful Român*, an LV, nr. 8, din 23 ianuarie/5 februarie 1907, p. 30-31.

⁸ *Ibidem*, p. 30.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

numiți "murdăria pământului și adunătură de anarhiști"¹⁶. În final, articolul se referea și la români, avansându-se o cifră de 50000 de persoane "cari se hrănesc în Statele Unite"¹⁷.

Cu siguranță subiectivismul opiniilor umane și-a pus amprenta asupra tentei acestui articol, iar viziunea balcanică și politica de rezistență la maghiarizare au jucat un rol însemnat. Direcția de comparație între realitățile americane și cele austro-ungare nu era nouă, încă de la început încercându-se influențarea opiniei publice prin lansarea unor idei, de multe ori fanteziste privitoare la cotidianul transatlantic. Ar fi de ajuns a aminti aici doar de articolul din 1867, tot din *Telegraful Român*, care încerca o viziune de ansamblu asupra școlilor primare de peste Ocean. Articolul era, în esență, și o critică la adresa regimului de stăpânire local¹⁸, "fiindu ca e scopulu stăpânirii ca noi sa nu pricepemu carte, și copii nostri sa invetie ce-va ca asa sa ne pota mai cu usurintia trage pelia de vii de pe spatele nostru"¹⁹.

Activitatea de cercetare întreprinsă în vederea realizării acestui studiu ar putea fi mai lesne explicată în sensul înțelegerii problematicii referitoare la aportul demografic românesc în America printr-o clasificare a ceea ce oficiosul Bisericii Ortodoxe Române din Sibiu a găsit de cuviință să prezinte cititorilor săi. Această clasificare ar trebui să țină seama de o serie de considerente de ordin frecvențional și tipologic. O astfel de clasificare ar putea să cuprindă statistici și știri despre emigrări, articole care se refereau la situația românilor ajunși în Statele Unite, la început cu mesaj pozitiv, apoi cu vădită tentă ostentativă, scrisori ale românilor din America trimise rudelor rămase acasă, preoților diferitelor sate, iar uneori chiar și unor ziare, relatări despre situația bisericilor românești de peste Ocean, succese ale românilor, veniți definitiv sau temporar în Lumea Nouă. Marea majoritate a articolelor apăreau la rubrica de "Varietăți", devenită ulterior "Noutăți".

Referindu-ne la prima categorie din cele menționate mai sus, ar fi de precizat dintru început că valul migraționist transatlantic, cu adresă expresă S.U.A., s-a declanșat în jurul anului 1850²⁰, unul din primii români ajunși acolo fiind celebrul Gheorghe Pomuț, general al armatei Uniunii în timpul războiului de secesiune, devenit apoi reprezentant american la Petersburg²¹ și a cărui avere a fost estimată, în 1906, la 62 milioane de coroane.²² În pragul primei conflagrații mondiale numărul românilor din Statele Unite se cifra la circa 100-150.000 de suflete²³. Iorga lansa cifra de 120.000 de oameni²⁴. Din cei circa 150.000 de români din Statele Unite, 98% proveneau din Transilvania²⁵. La 1910, în America au emigrat, din județele Transilvaniei, 25.237 de persoane, din care circa 10.000 erau români, toți plecați într-un singur an²⁶.

S-au scris foarte multe despre emigrările românilor transilvăneni în America, așa că am insistat strict asupra materialului găsit în *Telegraful Român*. Articolele reflectau, în genere, dimensiunile mari ale fenomenului, eforturile inutile ale autorităților maghiare de a-l stopa²⁷, încercările multora de a evada dintr-o lume a mizeriei într-o alta a speranței,²⁸ ca și

¹⁶ *Ibidem*, p. 31.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Bogdan Grigore, *Incursiune în spațiul nord-american. Învățământul elementar. Referiri în Telegraful Român*, în *Clio 2001*, nr. 5-7, iulie-septembrie, Sibiu, 2001, p. 62.

¹⁹ *Scoale elementare în Nordamerica*, în *Telegraful Român*, An XV, nr. 2, Sibiu, 1867, p. 8.

²⁰ *Statistică despre emigrări și imigrări*, în *Telegraful Român*, An XLVIII, nr. 9, din 25 ianuarie/6 februarie, Sibiu, 1900, p. 36.

²¹ Ștefan Meteș, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX*, Ed. Științifică, București, 1971, p. 93.

²² În *Telegraful Român*, An LIV, nr. 83, din 29 iulie/11 august, Sibiu, 1906, p. 359.

²³ Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. 93.

²⁴ Nicolae Iorga, *America și românii din America*, Așezământul Tipografic "Datina românească", Vălenii de Munte, 1930, p. 281, 283.

²⁵ A. Popovici, *Americanii de origine românească*, București, 1937, p. 3-4; apud Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. 94; vezi Drutzu-Popovici, *Românii din America*, p. 324.

²⁶ Șt. Meteș, *op. cit.*, p. 94.

²⁷ *Emigrarea în America*, în *Telegraful Român*, An XXIX, nr. 6, din 15 ianuarie, Sibiu, 1881, p. 23.

urmările lăsate de fenomen în sine²⁹, un fenomen în fază incipientă, bogat în conținut și forțat în fond.³⁰ "De bine nu fuge nimeni!"³¹.

Multe știri erau preluate din publicații maghiare. Din *Egyerteles* se citau preparativele unor familii întregi de plecare. Cotidianul maghiar sublinia că dacă până atunci bărbații plecau pentru a munci 2-3 ani și a se întoarce acasă cu banii câștigați, mai nou plecau și femeii și copii pentru totdeauna³².

An	Plecați din Cislethania	Plecați din Ungaria	Plecați din Boemia	Plecați din Austro-Ungaria
1885	14.839	15.864 (inclusiv Boemia)	-	26.625
1886	9.525	10.550	8.130	33.519

Tabel nr. 1. Emigrări în America din Austro-Ungaria spre America în 1885 și 1886

Analizând datele statistice din tabelul de mai sus³³, se poate concluziona că cei mai mulți emigranți proveneau din Ungaria (inclusiv Boemia), ca efect al politicii autorităților de la Budapesta. Din cele peste 33.000 de persoane, circa 2/3 erau bărbați, 10.000 - femei, iar restul copii³⁴. Ținând cont că imigranții erau obligați ca la intrarea în SUA să aibă asupra-le fiecare "o sumă de 70 de dolari", un calcul elementar ne-ar arăta că acești oameni au plecat din Austro-Ungaria cu aproape 1,5 milioane de dolari³⁵. Mergând pe aceeași linie statistică bazată pe informații oficiale americane, circa 5.000 din totalul imigranților erau agricultori, 6.000 erau muncitori industriali, 2.500 comercianți, 500 de medici, învățători și artiști și aproape 1.000 fără profesie³⁶.

Conform unei statistici ulterioare, emigrația din Ungaria spre America a căpătat proporții apreciabile, în special în ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea, cifrându-se între 1881-1885 la 13-14.000 de persoane anual, iar în 1886-1890 la 21-22.000 de persoane anual³⁷. Fenomenul a luat amploare după 1900, familii³⁸ și chiar sate întregi³⁹ optând pentru America. În ianuarie 1905, *Telegraful Român* anunța plecarea a încă 1800 de emigranți pe vaporul „Slavonia”⁴⁰ pentru ca în februarie același vas să transporte 1.500 de emigranți, iar vasul „Ultonia” - 1493, ambele plecând din Fiume⁴¹. În New York, 19 vapoare au adus într-o singură săptămână, la jumătatea anului 1906, 45.000 de emigranți⁴², iar în luna septembrie din Ungaria au emigrat 14.668 persoane⁴³.

²⁸ *Emigrări*, în *Telegraful Român*, An XXIX, nr. 23, din 24 februarie, Sibiu, 1881, p. 91 (descrierea încercării nereușite a 4 țărani din Cașovia de a emigra în S.U.A.).

²⁹ *Emigrările ardelenilor în România și America*, în *Telegraful Român*, An XLI, nr. 132, din 30 noiembrie/12 decembrie, Sibiu, 1893, p. 526.

³⁰ *Ibidem* (greutățile vieții și impozitele exagerate îi împingeau pe locuitorii din Târnăveii Mari să ia drumul exilului).

³¹ *Ibidem*.

³² *Emigrări la America*, în *Telegraful Român*, An XLIII, nr. 22 din 25 februarie/9 martie, Sibiu, 1895, p. 86.

³³ *Emigrația în America din Austro-Ungaria*, în *Telegraful Român*, An XXXV, nr. 10, din 27 ianuarie/8 februarie, Sibiu, 1887, p. 39-40.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Statistică despre emigrări și imigrări*, în *Telegraful Român*, An XLVIII, nr. 9, din 25 ianuarie/6 februarie, Sibiu, 1900, p. 36.

³⁸ În *Telegraful Român*, An LI, nr. 39, din 10/23 aprilie, Sibiu, 1903, p. 163.

³⁹ În *Telegraful Român*, An LI, nr. 50, din 6/19 mai, Sibiu, 1903, p. 207.

⁴⁰ *Se duc puterile de muncă*, în *Telegraful Român*, An LIII, nr. 2, din 6/19 ianuarie, Sibiu, 1905, p. 7.

⁴¹ *3000 de emigrări în o săptămână*, în *Telegraful Român*, An LIII, nr. 20, din 22 februarie/7 martie, Sibiu, 1905, p. 83.

⁴² În *Telegraful Român*, An LIV, nr. 66, din 20 iunie/3 iulie, Sibiu, 1906, p. 423.

⁴³ În *Telegraful Român*, An LIV, nr. 121, din 4/17 noiembrie, Sibiu, 1906, p. 511.

An	Numărul de emigranți	1903	119.944
1898	22.069	1904	97.340
1899	43.394	1905	170.430
1900	54.267	1906	186.000
1901	71.474	1907, până la sfârșitul lunii iulie	124.000
1902	91.162		

Tabel nr. 2. Statistică de emigrări

Dincolo de inconstanța anului 1904, emigrările spre America au cunoscut un crescendo bulversat⁴⁴ (vezi tabelul nr. 2).

Într-un articol din 18/31 ianuarie 1905, preluând o relatare a preotului G. Oprea, care petrecuse sărbătoarea Crăciunului în Pittsburg, erau pomeniți câțiva dintre cei plecați, stabiliți în Elvortganta, Mikesroks, Homsteadt, cu ocazia contribuției acestora la ridicarea catedralei din Sibiu (vezi tabelul nr. 3)⁴⁵.

Localitatea de baștină	Numele
Veștem	Dumitru Milea, George Ciora, Maria Bărtuș, Alexandru Bucur, Maria I. Cotoră, Ioan Cotoră
Reșița Montană	Ioan Manciu
Veseud	Ioan Varga, Ioan Fleșariu, I. If. Varga, Ioan A. Varga, Ioan O. Varga
Păreu	Anania Pridon, Maxim Bamfă
Bradu	Toma Ștefan
Cornățel	Emanuil Teodorescu, Ioan Teodorescu
Săliște	Ilie Martin, George Martin
Meșindorf	Dumitru Mihăilă
Sebeșul Săsesc	Ioan Stanciu
Criț	Șofron Polca
Iacobeni	Ioan Filip
Prastea	Simion Rotariu
Agnita	Dumitru Rafăilă, Ioan Tomuță, Gavriil Mihail,
Bârghiș	Ioan Rama
Deag	Filon Hangu
Apoldu Românesc	Ilie Rădulescu, Achim Rădoi
Streja	Ioan Gherasim
Biertan	Ioan Bozosan, Vasilie Bozosan
Hosman	Nicolae Vasile
Rodeș	George Crețu
Basna	Ioan Lupu
Mohu	Teodor Mateiu
Sulumberg	Gliogor Bartuș, Andrei Bărtuș

Tabel nr. 3. Numele și localitatea de baștină ale unor emigranți

Deși după 1906 se înmulțesc statisticile referitoare la întoarcerea foștilor emigranți, în 1909 atrăgând atenția două articole, unul din ianuarie care anunța emigrarea din Ungaria a

⁴⁴ În *Telegraful Român*, An LV, nr. 103, din 22 septembrie/5 octombrie, Sibiu, 1907, p. 423.

⁴⁵ *Din America*, în *Telegraful Român*, An LIII, nr. 6, din 18/31 ianuarie, Sibiu, 1905, p. 24.

1.628 de oameni din care 102 români, 258 croați, 271 germani, 478 slovaci și 519 unguri⁴⁶, iar celălalt din februarie, privind emigrarea a 1.597 de persoane din Ungaria, din care 610 slovaci, 353 de unguri, 293 croați, 243 de germani și 98 de români⁴⁷.

Pe la sfârșitul primului deceniu al secolului al XX-lea, *Telegraful Român* a început o campanie de convingere a cetățenilor să renunțe la visul de a pleca în America, prin publicarea unor articole referitoare la întoarcerea unor emigranți acasă⁴⁸. Se anunța revenirea a sute de unguri "nemulțumiți de ce au găsit acolo în America"⁴⁹.

Multe articole se încheiau cu fraze care încercau să influențeze opinia publică: "Faptul acesta poate servi de exemplu multora cari se lasă înșelați și seduși de agenți mincinoși"⁵⁰. În aceeași direcție, dar cu extensiune mai largă, se înscriseră și articolele semnate de Eugeniu Munteanu, din aprilie 1910, care încerca o explicație a cauzelor care au condus pe români să ia hotărârea de a emigra⁵¹. Într-un discurs plin de culoare și amărăciune, erau descrise condițiile grele de trai ale românilor din Ardeal: "îmbrăcați în zdrențe străine", românii suportau creșterea cheltuielilor, deși câștigau "ca în palmă"⁵², pământul era "puțin și rău", birurile "multe și grele"⁵³. Subliniind însă încercările guvernului maghiar de a stopa valul emigranților, autorul spera ca acestea să fie "un pas spre îmbunătățirea condițiilor de viață ale țaranului acestei patrii"⁵⁴. Era de părere că în aceeași direcție trebuie să acționeze și biserica pentru că își pierduse mulți credincioși care, ajunși în America "se schilăvesc sau chiar prăpădesc în lucru, iar tinerii (...) să abat dela căile cele bune, încât reîntorși în patrie devin stricăcioși atât patriei cât și bisericii"⁵⁵. Mergând cu analiza mai departe Eugeniu Munteanu punea în discuție, ca rezultat al emigrărilor, divorțurile care s-au înmulțit⁵⁶. Femeile rămase acasă nu mai munceau pământul pentru că vitele fuseseră vândute pentru ca soții să poată pleca în America. Dar ce era mai grav, ele trăiau din banii pe care aceștia îi trimiteau acasă, se deosebeau de celelalte femei prin "scumpeturile" cu care se împodobeau⁵⁷. Tot ca efecte negative ale fenomenului erau apreciate scăderea natalității și lipsa de respect a copiilor⁵⁸. Autorul era victima unui spirit tradiționalist, fiind dezgustat de faptul că la întoarcere, "americani" aduceau cu ei lucruri care "nu se potrivesc într-o casă" de țaran român, mulți dintre ei renunțând și la portul strămoșesc⁵⁹.

În scopul limitării numărului de imigranți, atât autoritățile maghiare cât și cele americane au încercat să elaboreze o serie de măsuri restrictive, mergând de la ilar la serios. De exemplu, în martie 1896, era prezentat în paginile *Telegrafului Român*, un curent care circula prin New York și care se referea la instituționalizarea unei legi privind impozitarea cu 2% a zestrei cu care femeile americane bogate veneau într-o căsătorie cu un european imigrant⁶⁰.

Congresul american a încercat chiar să oprească definitiv emigrările⁶¹, hotărând ulterior expulzarea analfabeților⁶². O altă măsură a încercat descurajarea preangajărilor, mulți

⁴⁶ În *Telegraful Român*, An LVII, nr. 4, din 13/26 ianuarie, Sibiu, 1909, p. 17.

⁴⁷ În *Telegraful Român*, An LVII, nr. 19, din 19 februarie/4 martie, Sibiu, 1909, p. 81.

⁴⁸ *Emigranți reîntorși*, în *Telegraful Român*, An LVI, nr. 38, din 5/18 aprilie, Sibiu, 1908, p. 156.

⁴⁹ În *Telegraful Român*, An LV, nr. 113, din 18/31 octombrie, Sibiu, 1907, p. 463.

⁵⁰ În *Telegraful Român*, An LV, nr. 19, din 20 februarie/5 martie, Sibiu, 1907, p. 79.

⁵¹ *Urmările emigrării*, în *Telegraful Român*, An LVIII, nr. 41-42, din 15/28 aprilie, Sibiu, 1910, p. 172.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ *Dare pe mirese*, în *Telegraful Român*, An XLIV, nr. 32, din 21 martie/2 aprilie, Sibiu, 1896, p. 127.

⁶¹ *Oprirea emigrărilor în America*, în *Telegraful Român*, An XI, nr. 127, din 3/15 decembrie, Sibiu, 1892, p. 507.

⁶² *America în contra imigrării*, în *Telegraful Român*, An XLV, nr. 6, din 6/18 ianuarie, Sibiu, 1897, p. 23.

români nefiind primiți în S.U.A. din acest motiv⁶³, iar cei care reușeau să intre trebuia să aibă asupra lor 10 și mai târziu 25 de dolari, așa că „rămâneți acasă, oameni buni, nu mai mergeți la America, că s'a îngreunat traiul și viața și acolo”⁶⁴.

Autoritățile maghiare au încercat în fel și fel de chipuri să stopeze exodul, punând diferite piedici, încercând șicanarea celor care plecau și a celor pe care aceștia îi lăseau în urmă. Au fost prinși o serie de așa-ziși agenți de emigrări, care escrocau oameni naivi. Poliția din Sibiu, care avea indicii despre un astfel de agent, l-a prins pe respectivul, Daniil Rechner din Agnita, în flagrant. Acesta avea legături cu un alt agent din Bremen, având ca tarif pentru fiecare emigrant suma de 8 coroane⁶⁵. Rechner aranjase plecarea, la începutul lunii martie 1892, a 12 țărani asupra cărora s-au găsit 1970 de coroane, biletele de călătorie și scrisorile dintre Rechner și agentul german⁶⁶. Însă autoritățile statului nu reușeau întotdeauna să-i împiedice pe acești agenți, așa s-a făcut că un român de 58 de ani era acuzat în Bregenz de vagabondaj⁶⁷. În timpul procesului, neștiind decât limba română, el a fost ajutat de un sas din Transilvania⁶⁸. Susținea că era de prin părțile Blajului și că dorea să plece în America. Cei 48 de florini pe care îi avea în buzunar la plecare, i-a dat unui agent care îi făgăduise un bilet până la destinația dorită. Dar, ajuns la Budapesta, a fost coborât din tren, întrucât biletul nu-i permitea să meargă mai departe. Fără bani, singur printre străini, s-a hotărât să se întoarcă acasă pe jos, numai că s-a rătăcit, fiind închis de 12 ori pentru aceiași „vină”⁶⁹.

În același sens, al demitizării duse la extrem a Americii, țara unde curgea lapte și miere, se înscriau o serie de scrisori sosite de pe acele meleaguri pe adresa unor ziare, a preoților din satele de baștină ale expeditorilor sau a rudelor. O astfel de scrisoare era preluată, în mai 1904, din *Poporul român* care apărea la Budapesta, semnată de Daniil Lupu din Cnez. Acesta își anunța iminenta sa reîntoarcerea datorată traiului greu: „că merge tot reu, puțin câștig este și în America și numai pentru mâncarea se lucru”⁷⁰. Nicolae Hăsieganu din Erie se plângea, într-o scrisoare trimisă *Tribunei* din Arad, de greutățile cu care se confrunta datorită închiderii multor întreprinderi: „și se zice că vor trece ani de zile până se vor deschide iarăși fabricile”⁷¹.

Preotul Simion Mihălțian din America încerca, în 1909, să convingă pe cei interesați de o excursie mai mult sau mai puțin permanentă în S.U.A. să nu mai emigreze, prezentând, într-o descriere pătimașă, o Americă ingenuncheată de fenomenul șomajului, de sărăcie provocată de scăderea salariilor cu 30%, de „ieftinirea oțelului cu 4%”⁷².

Tot preotul Mihălțian, într-o scrisoare adresată *Telegrafului Român* din 10 august 1910, descria peripețiile celor ce ajungeau la New York, reliefând diferențele de civilizație⁷³. Imigranții care călătoreau de obicei la clasa a III-a, erau strânși, la debarcare, într-un șopron pentru vămuire, după care erau preluați de un agent care îi conducea la laboratoarele medicale pentru efectuarea unor teste. Cei care nu treceau aceste teste erau repatriați, în vreme ce norocoșii admiși erau urcați în trenuri, primind și mâncare de un dolar. Autorul a descris cu lux de amănunte trenurile americane în care „nu găsești decât [...] clasa I”⁷⁴. Erau prezentate

⁶³ Din necazurile emigrării, în *Telegraful Român*, An LII, nr.126, din 20 noiembrie/3 decembrie, Sibiu, 1904, p. 511; vezi și în *Telegraful Român*, An LVIII, nr. 79, din 27 iulie/9 august, Sibiu, 1910, p. 327.

⁶⁴ În *Telegraful Român*, An LVII, nr. 70, din 30 iunie/13 iulie, Sibiu, 1909, p. 291.

⁶⁵ În *Telegraful Român*, An L, nr. 23, din 26 februarie/11 martie 1902, Sibiu, p. 93.

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ În *Telegraful Român*, An LV, nr. 19, din 20 februarie/5 martie 1907, Sibiu, p. 79.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ *Bunățile din străini*, în *Telegraful Român*, An LII, nr. 52, din 15/28 mai 1904, Sibiu, p. 207.

⁷¹ *Remâneți acasă!*, în *Telegraful Român*, An LVI, nr. 43, din 22 aprilie/5 mai 1908, Sibiu, p.177.

⁷² În *Telegraful Român*, An LVII, nr. 36, din 2/15 aprilie 1909, Sibiu, p. 149.

⁷³ *Scrisori din America*, în *Telegraful Român*, An LVIII, nr. 90, 91, din 24, 26 august/6, 8 septembrie 1910, Sibiu, p. 371, 375.

⁷⁴ *Ibidem*.

și obiceiurile americane, socotite ca având un efect șocant pentru arhaica societate românească. Vara, americanii umblau în pantaloni scurți și cămăși răsfrânte până la cot și, uneori, desfăcute. Erau fumători pasionați și mestecau mult „Ciu Gam”⁷⁵. Autorul manifesta rezerve față de creșterea copiilor, cărora li se permitea orice. Nimeni nu avea voie să lovească un copil, altfel risca o amendă de 25 de dolari⁷⁶. În același articol era descris și modul de rezolvare a disputelor dintre americani pe stradă: bătaia cu pumnii. Au fost prezentate și câteva aspecte sociale străine de civilizația românească: un om beat era închis, era interzisă circulația cu viteză mare, vizitiul n-avea voie să lovească animalele de tracțiune, cei arestați erau obligați să lucreze, comportamentul pozitiv fiind răsplătit cu semne distinctive la sfârșitul unui an, polițiștii nu purtau spadă, ci un baston și revolver, copiii de 13 ani lucrau, plătindu-și întreținerea în casă⁷⁷. O prezentare mirifică a unei civilizații care l-a impresionat pe autor lăsa însă loc de interpretări și de discuții referitoare la credibilitatea tuturor informațiilor.

Preotul Iacob Zorca din Vlădeni a trimis *Telegrafului Român* două scrisori primite de la românii din America, mulți dintre enoriașii săi plecând în exil. O primă scrisoare, din Toledo, datată la 1 noiembrie 1902, era semnată de Achim Micu, Ioan N. F. Potcoavă, G. Podariu, Neculae Podariu, G. Nasea și Ioan Bozocă și reprezenta o descriere a acomodării lor cu realitățile americane⁷⁸. A doua scrisoare, din Youngtown, datată la 25 octombrie 1903, era semnată de Neculae Popa, Achim Lăscoiu, George Potcoavă, Avram Popa, George Dragoș, Eleferie Micu, Iacob Vlad, Ioan Nasea, G. Meiu, Ilie Lăscoiu care cereau sfatul preotului pentru a cât mai bună folosire a banilor câștigați⁷⁹.

Românii din America au încercat să nu piardă contactul cu tradiția, cu cei de aceeași etnie, dar, în același timp, au ieșit în evidență în diferite domenii. Doctorul I. Krainik, de pildă, a câștigat primele premii la Universitatea din Baltimore în 1893⁸⁰. Un ieșean a candidat la funcția de consilier în New York, în 1897⁸¹. Agatha Bârsescu avea mare succes pe scenele americane⁸².

Nu erau omise nici știrile care prezentau soarta uneori tragică a unor români, mulți rămași fără lucru datorită falimentului unor fabrici⁸³, alții murind în accidente de muncă⁸⁴ ori feroviare⁸⁵. Românii și-au constituit asociații, precum „Vulturul”, „Învierea”, „Unirea Românească”, încercându-se chiar unificarea acestora⁸⁶. În 1907 preotul Moise Balea anunța că urma să scoată ziarul *America* la tipografia proprie care costase 11 000 de dolari⁸⁷, iar în 1910, din Indiana Harbor se anunța deschiderea unui fond de economie la Institutul *Lumina* din Sibiu⁸⁸.

În 1902 numărul ortodocșilor din America era estimat la 30 000, aceștia provenind din Galiția, Bucovina și Ungaria, având 11 biserici, 61 de capele, un episcop, pe nume Tichon, 3 arhimandriți, 7 ieromonahi și 30 de preoți mireni⁸⁹. Într-un articol amplu din 1905 se arăta grija pentru românii ajunși în America pentru care Biserica Ortodoxă din Sibiu a hotărât să trimită un preot, Zaharia Oprea. Acesta a stat 5 luni în America, în 1904, vizitând locurile

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ *Ibidem*, nr. 91, p. 375.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ În *Telegraful Român*, An LI, nr. 133, din 4/17 septembrie 1903, Sibiu, p. 543.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 542.

⁸⁰ *Succesul unui tânăr român în America*, în *Telegraful Român*, An XLI, nr. 35, din 9/21 aprilie 1893, Sibiu, p. 138.

⁸¹ *Ubi bene, ibi patria*, în *Telegraful Român*, An XLV, nr. 118, din 25 octombrie/6 noiembrie 1897, Sibiu, p. 475.

⁸² *Agatha Bârsescu*, în *Telegraful Român*, An LIII, nr. 16, din 2/15 februarie 1905, Sibiu, p. 66.

⁸³ *Miserie între emigranți*, în *Telegraful Român*, An LII, nr. 6, din 17/30 ianuarie 1904, Sibiu, p. 22.

⁸⁴ *Din America*, în *Telegraful Român*, An LII, nr. 116, din 28 octombrie/11 noiembrie 1904, Sibiu, p. 463.

⁸⁵ În *Telegraful Român*, An LVII, nr. 15, din 10/23 februarie 1909, Sibiu, p. 63.

⁸⁶ În *Telegraful Român*, An LIV, nr. 83, din 29 iulie/11 august 1906, Sibiu, p. 359.

⁸⁷ În *Telegraful Român*, An LV, nr. 97, din 4/17 septembrie 1907, Sibiu, p. 399.

⁸⁸ În *Telegraful Român*, An LVIII, nr. 46, din 1/14 mai 1910, Sibiu, p. 195.

⁸⁹ *Biserica ortodoxă în America*, în *Telegraful Român*, An L, nr. 56, din 18/31 mai 1902, Sibiu, p. 223.

unde se aflau românii. A ținut slujbe în orașele Erie, Canton, Luisville, Willing, Pittsburg, Sharon, Youngtown, Cleveland, Newcastle, Homestead etc⁹⁰. La 18 august 1904, Simion Herlea lansa ideea constituirii unei parohii ortodoxe românești, cu hramul Sfintei Maria, cerând sprijin Bisericii din Transilvania prin trimiterea unui preot. Cel trimis a fost Moise Balea, hirotonit la 18 octombrie 1905⁹¹. Acesta a început să adune fonduri pentru construirea unei biserici⁹². Greco-catolicii sunt aproape ignorați de ziarul studiat de noi, fiind amintit unde preotul Cornel Lenghel care pleca spre State⁹³. În 1908, în Indiana Harbor a apărut o parohie nouă a preotului Simion Mihălțian⁹⁴ care a și așezat piatra de temelie a unei noi biserici⁹⁵.

În pragul primei conflagrații mondiale, numărul românilor din Statele Unite se cifra la circa 100-150 000 de suflete.

Concluzionând trebuie subliniat caracterul pătinitor influențat inițial de factorul politic și ulterior de cel material al atitudinii *Telegrafului Român*.

BOGDAN GRIGORE
Universitatea "Lucian Blaga"
Sibiu

THE IMIGRATION OF THE TRANSYLVANIAN ROMANIANS TO THE U. S. A. AS REFLECTED IN *TELEGRAFUL ROMÂN* (THE ROMANIAN TELEGRAPH) 1853-1910

SUMMARY

Telegraful Român, a publication which had been published in Sibiu since 1853, presented the migration towards the USA from the point of view of the Romanian Orthodox Church from Transylvania. The phenomenon was treated with a lot of interest especially at the end of the 19th century and the beginning of the 20th, talking the proportions of a mass movement, to which *Telegraful* itself contributed substantially through the image it created about America and about its possibilities.

The migration directed towards the USA was a conjectural one, spurred by the existing situation, by demographic, economic and political conditions, by general and particular aspects pertaining to Europe.

The research activity carried at in preparation for this study could be more easily explained as an attempt to understand the Romanian demographic contribution in America, through a classification of what the representative publication of the Romanian Orthodox Church from Sibiu thought proper to present to its readers.

This classification should take into account a series of considerations pertaining to (sequence and typology). Such kind of classification could include statistics and news about emigrations, articles referring to the situation of the Romanians who had reached the American land, at first with a positive message, then with an obviously ostentative touch, letters of the Romanians from America sent to their relatives left at home, letters of the priests sent to different villages, and sometimes even to some newspapers, accounts about the situation of the Romanian churches over the ocean, achievements of the Romanians finally or temporarily settled in the New World. The great majority of the articles appeared in the "Miscellanea" column, later to become "News".

⁹⁰ *Paroch pentru America*, în *Telegraful Român*, An LIII, nr. 125, din 24 noiembrie/7 decembrie 1905, p. 251-252.

⁹¹ *Ibidem*, p. 252.

⁹² În *Telegraful Român*, An LIV, nr. 22, din 25 februarie/10 martie 1906, Sibiu, p. 93.

⁹³ În *Telegraful Român*, An LIV, nr. 116, din 24 octombrie/6 noiembrie 1906, Sibiu, p. 491.

⁹⁴ *Parohie nouă în America*, în *Telegraful Român*, An LVI, nr. 132, din 2/15 decembrie 1908, Sibiu, p. 545.

⁹⁵ În *Telegraful Român*, An LVII, nr. 115, din 24 octombrie/6 noiembrie 1909, Sibiu, p. 483.